

משרד החינוך מודה: כשליש מחטיבות הביניים לא עומדות בחובתן ללמד ערבית

עוד עולה מהדו"ח של מרכז המידע של הכנסת כי בחמש השנים האחרונות חלה ירידה של כשליש בשיעור התלמידים היהודים שניגשו לבגרות בערבית. גם בבתי הספר היסודיים מלמדים פחות ערבית

שירה קדרי-עובדיה 24.01.2022 16:18 עודכן ב: 21:35

משרד החינוך מסר למרכז המידע של הכנסת נתונים שמהם עולה כי כשליש מחטיבות הביניים לא עומדות בחובתן ללמד ערבית במשך שלוש שעות שבועיות. לפי דו"ח שפרסם המרכז, המשרד לא בודק אם בתי הספר מקדישים את שעות הלימוד למקצועות השונים כפי שנדרש מהם.

הדו"ח, שחובר לבקשת יו"ר הרשימה המשותפת איימן עודה וחברי הכנסת רות וסרמן-לנדה ומוסי רז לרגל יום השפה הערבית, מעלה נתונים נוספים המעידים על כך שמעמדו של מקצוע הערבית בבתי הספר העבריים הולך ופוחת. כך, עולה ממנו כי מספר התלמידים שניגשו לבחינת בגרות בשפה הערבית ירד בחמש השנים האחרונות בכשליש. בין השנים 2010-2016 ניגשו לבחינת הבגרות כ-3,600 תלמידים בשנה, שהם כ-5.5% אחוז מכלל התלמידים הניגשים לבגרות. בשנים האחרונות, לעומת זאת, עומד מספר הניגשים על כ-2,600 תלמידים בלבד, שהם 3.5% מהניגשים לבגרות. הדו"ח יוצג מחר בוועדת החינוך של הכנסת.

הסיבה לירידה במספר הניגשים היא שינוי שערך משרד החינוך במבנה הבגרות, כך שהוא אינו מאפשר יותר לגשת לבגרות ברמת יחידה אחת או שלוש יחידות, אלא רק לבגרות מורחבת ברמת חמש יחידות. כתוצאה מהשינוי נותרו בין התלמידים שלומדים ערבית רק הניגשים לבגרות ברמת חמש יחידות, ומספרם לא עלה ואף הצטמצם מעט.

מהנתונים עולה עוד כי בין השנים 2020 ל-2021 חלה ירידה במספר שעות התגבור שהקצה משרד החינוך ללימודי ערבית בתיכונים במטרה לעודד בתי ספר לפתוח מגמות ללימוד השפה. שעות התגבור ניתנות לבתי ספר שבהם פועלות מגמות ערבית, כתוספת לשעות הלימוד הרגילות. בשנת 2020 הוקצו לבתי הספר 2,259 שעות תגבור ללימודי השפה, וב-2021 הוקצו 1,878.

ד"ר יונתן מנדל, חוקר השפה הערבית מאוניברסיטת בן גוריון ומכון ון ליר, אמר ל"הארץ" כי "הערבית היא כנראה מקצוע הלימוד החבוט ביותר בבתי הספר היהודיים בישראל. יש פער עצום בין חשיבותה לבין מעמדה במציאות. בפועל, רק 3.7% מהתלמידים היהודים בישראל ב-2020 בחרו ללמוד ערבית לבגרות - נתון מדכא מאוד שמעיד על מעמד המקצוע, ועל חוסר האטרקטיביות וחוסר הרלוונטיות שלו לתלמיד היהודי בישראל. הגיע הזמן לשינוי מהותי".

בבתי הספר היסודיים נלמדת השפה הערבית כמקצוע בחירה בלבד, במסגרת שעות העשרה של בתי הספר. בשנים האחרונות פעלה בחלק מבתי הספר היסודיים תוכנית "יא סלאם" ללימודי השפה הערבית המדוברת, שפותחה על ידי ארגון יוזמות אברהם. בשנת 2018 עברה התוכנית להפעלת

משרד החינוך, אך מהנתונים עולה כי המשרד לא פעל מאז להרחבתה. מספר בתי הספר שבהם פועלת התוכנית אף הצטמצם לאורך השנים: בשנת 2017 דיווח משרד החינוך כי השפה הערבית נלמדת ב-220 בתי ספר, ואילו השנה דיווח המשרד על 191 בתי ספר המלמדים ערבית. במשרד החינוך הודו כי קיים קושי בגיוס מורים לתוכנית, שכן היא רוב מסלולי ההכשרה להוראה מכשירים מורים להוראת ערבית ספרותית ולא ערבית מדוברת.

ככלל, לימודי הערבית בישראל מתמקדים בשפה הספרותית - השונה מאוד מזו המדוברת - ובמיוחד בקריאה ובתרגום של טקסטים מהעיתונות. מחקר שפורסם לפני כשנה על-ידי מכון ון ליר וארגון מכון אברהם, ובמסגרתו רואינו תלמידי תיכון הלומדים ערבית, הציג את הפער בין רצונם של התלמידים להכיר את השפה המדוברת לבין החומר הנלמד לבחינת הבגרות. "אנחנו משננים למבחן וזהו, וזה חבל כי זה עושה את זה טכני כזה, כמו מתמטיקה, וזה לא", אמר אחד התלמידים שרואינו במחקר, "אנחנו רוצים ללמוד גם על המקומות או על דברים שקשורים לתרבות, אבל אנחנו אף פעם לא מספיקים".

נעמי, תלמידת כיתה י"ב מהדרום, ניסחה את הפער באופן מדויק: "אני מרגישה יותר בנוח לדבר על שר הביטחון מאשר על חומס, זה המלים שאנחנו לומדים פה. את הולכת ללמוד במגמה שש שנים ובסוף את לא יודעת להשתמש בשפה. זה הופך את זה בעיניי לדי מיותר".

ח"כ עודה אמר ל"הארץ" כי "לימוד השפה הערבית ונוכחותה במרחב הם כלים חשובים לשיפור מעמדה של השפה ולקידום שוויון ושלו. יהודים כמעט לא לומדים ערבית אבל האזרחים הערבים לומדים ערבית - אני מאמין ששתי שפות ושתי תרבויות תמיד עדיפות על אחת".

מעמותת יוזמות אברהם נמסר כי "העובדה שגם היום תלמידים יוצאים מבתי הספר ללא יכולת לקיים שיחה בסיסית בערבית, היא כשל מערכתי עמוק ומתמשך של מערכת החינוך הישראלית".

יעלה מזור, רכזת חינוך לחיים משותפים בעמותת סיכוי-אופוק, הוסיפה: "בעשור האחרון אנו רואים גופים ממשלתיים ועסקיים רבים היוזמים לימודי ערבית לעובדיהם כדי לקדם יחסי עבודה שוויוניים יותר, ואילו במערכת החינוך אנו רואים ירידה במספר המורות לערבית ובהתאמה במספר הלומדים. נדרש שינוי מערכתי ומקיף".